

N:o 41.

Af herr **Ljungberg**, om anlåtande företrädesvis af svenska verkstäder vid arbeten för statens behof.

Det torde icke kunna bestridas, att det bör ligga regeringsmagten synnerligen om hjertat, att den ofantliga materiel, som vår armé och flotta, likasom åtskilliga andra statsändamål påkalla, anskaffas inom landet, och detta af två skäl: det ena, på det att nationens egna arbetare må draga nytta af de ansenliga statsmedel, som användas, och det andra: att landet må, framför allt i krigstid, kunna vara oberoende af andra länders industri.

Utan tvifvel har denna synpunkt varit i viss mån bemärkt af våra myndigheter; men rätt ofta synes den ha varit åsidosatt, och detta äfven i fall, der man icke skulle kunna förneka, att våra inhemska verkstäder skulle ha förmått i väsentlig mån fylla behovet. För att blott anföra några få exempel af de många, som erbjuda sig, må nämnas att, enligt hvad dels af Kongl. Maj:ts till riksdagarne aflåtna berättelser — af hvilka likväl den senaste är i denna punkt mera ofullständig än vanligt — och dels af allmänna tidningarne kunnat inhemtas, följande beställningar blott under de senaste åren afgått till utlandet, nemligen:

En torpedobåt, bestäld vid ett varf i Elbing*); 7,800,000 patronhylsor och 260,000 laddramar till karbiner; 7,650,000 st. kulor från en fabrik i Berndorff; 204 rigtbågar från Kassel; några tusende patronhylsor från Paris till flottans kanoner; bomullskrut från Tröelsdorf; från Mausers

*) Af Kongl. Maj:ts prop. om statsverket af den 16:de i denna månad, sid. 9, 5:te H. T. ses, att torpedobåtar »kunna beräknas blifva bygda vid inhemska verkstäder under två år efter skedd beställning.»

vapenfabrik 12,000 karbiner, jemte reservdelar och 185 kammarkarbiner o. s. v.

Ingen bestrider, att vapenfabrikation och ammunitionstillverkning kan, åtminstone i vissa delar, stå i utlandet på en högre ståndpunkt än här; men svårligen torde kunna förnekas att, om också det stundom kan vara nödvändigt att från utlandet inköpa modeller, ja äfven en *del* af erforderliga vapen m. m., det icke vore omöjligt att, med någon förtänksamhet, här i landet erhålla hvad som för öfrigt erfordras. Det vill synas som man i andra länder ginge tillväga med större omtanke och sparsamhet. Från Norge förmäles t. ex. att, då nya gevär för armén måste beställas i Danmark, har man likväl åt egna verkstäder förbehållit förfärdigandet af skaften till gevären samt hos gevärsfabriken i Köpenhamn blott beställt låsar och lopp. Der, i Norge, aflät stortinget år 1894 en skrifvelse till regeringen, med anmodan till henne, att, så långt möjligt vore, låta norska verkstäder utföra statens beställningar; hvarpå dervarande arbetsdepartement lärer ha beslutat att, så vidt möjligt, öfverlemna sådana beställningar till inhemska verkstäder, då skilnaden i pris emellan deras och utländska verkstäders arbeten icke öfverstege 10 procent.

I Sverige har visserligen äfven, på grund af framställning från Stockholms fabriksförenings fullmäktige, den 13 april 1886 blifvit utfärdadt ett kongl. cirkulär (contrasign. af E. von Krusenstjerna), hvaruti förordnats, att »myndigheter, som hafva att för statens räkning afsluta aftal om köp eller leverans af alster och fabrikat, hvilka kunna inom landet åstadkommas, böra, då köp eller leveransaftal af någon större omfattning förestår, låta underrättelse derom i god tid förut på lämpligt sätt komma till den svenska allmänhetens kännedom och dervid tillse, att så lång leveranstid lemnas, som kan af förhållandena medgifvas, allt på det tillfälle dymedelst må beredas att, i så stor utsträckning som låter sig göra, för statens räkning komma att användas företrädesvis sådana alster eller fabrikat, som inom landet frambringas eller tillverkas». Men det har vid mångfaldiga tillfällen, både af enskilde fabriksidkare och inom pressen klagats att hvarje år betydande beställningar, som här kunnat utföras, gå utomlands, så att förberörda cirkulär tyckes ha fallit i glömska. Då nu så storartade arbeten för militära behof förestå, att bland annat blifvit begärdt: för 75,000 gevär 4,479,000 kronor samt för andra vapen och material tillsammans omkring 13,500,000 kronor, synes det vara en pligt för Riksdagen, om också icke dessa summor blifva till fulla beviljade, att framhålla vigten deraf, att dessa stora uppoffringar i möjligaste måtto komma landets industri till godo, en erinran, hvars nödvändighet synes blifva än mera bjudande, om ett lån af 60 millioner kronor kommer att

för krigsmateriel upptagas. Man skulle till och med kunna önska, att en del af detta lån eller särskilda statsmedel användas till åstadkommande af eller uppmuntran för mera storartade gjuterier och verkstäder, egnade att göra Sverige i det närmaste oberoende af andra länder på ifrågavarande område; men jag dristar icke nu framkomma med förslag härom, desto hellre som ett sådant borde utgå från regeringen.

* * *

Det kan visserligen sägas, att det af kongl. propositionen vill synas som Kongl. Maj:t redan i vissa delar af de militära behofven beslutat vända sig till inhemska verkstäder; men det antydes äfven att en del af torpedobåtarna skall byggas i utlandet; och då, efter det att generalfälttygmästaren framhållit nödvändigheten att på 1897 års stat uppfördes 5,000 karbiner och 10,000 gevär till en kostnad, alternativt af 829,250 eller 846,350 kronor för tvenne svenska verkstäder, krigsministern höjt denna summa till 4,479,000 kronor, för anskaffande under åren af 1897 och 1898 af 75,000 gevär, synes det vara fara värdt att vederbörande tänkt sig en större del, om ej hela, denna kolossala beställning lemnad åt utländska verkstäder. Men då någon krigsfara af den art, att en så stor requisition borde genast effektueras, ingalunda synes vara för handen, och då den beräkning, generalfälttygmästaren aflemnat rörande prisskilnaden för gevär, tillverkade vid Mausers fabrik och vid Husqvarna, icke visar mera än 7¹/₂ procents företräde för den förra, under det att Carl Gustafs stads gevärsfaktori lemnar gevär till ännu lägre pris än Husqvarna, synes det icke vara utan vigt, att från Riksdagens sida den princip framhålles, att fullgodt inhemskt arbete bör i dessa och likartade fall föredragas, äfven om kostnaden skulle dervid vara något högre, än det utländska arbetet; och får jag därför vördsamt hemställa,

att vid de stora anslag för försvarsverkets behof, som efter all anledning nu komma att beviljas, det förbehåll eller uttalande må från Riksdagens sida göras, att för utförandet af ifrågavarande och andra för statens behof påkallade beställningar, inhemska verkstäder må företrädesvis, och så långt möjligt är, anlitas, äfven om priset skulle i någon mån, dock icke öfver 10 procent, öfverstiga utländska fabrikers pris.

Stockholm den 28 januari 1896.

C. E. Ljungberg.